

Шормо эл, портышк да рин берр!

4-5 (3236-3237) №,
2016 ий 30 январь,
шуматкече.

ЯМДЕ ЛИЙ

1933 ий 1 февраль годсек лектеш.

0+

Улым сәе йолташым – издерем да портышкем!

Авторын фотожо-влак.

"Портышкем пайрем" мений
кокымшо гана лийын. Тудым
"Марий Эл" ден "Кугарня" газет
редакий-Влак эртареныт. 😊

Теве
1 - ше
классыш-
те туне-
мше Лиза
Савинова
шке сора-
стары-
ме портышкем-
жым чиен.

Тыгай
вуйму-
тым шонен
муым да моткоч
куанышым: 23
январьыште

Волжский район
Карай школышто
эртаралтше портыш-
кем пайремлан моткоч кел-

шен толешыс! Тиде пайремыште могай
гына портышкемым шым уж! 😊 А конкур-
сыш ямдылыме портышкем-влак иктыже
вesity деч моторрак улыт. Кугыен-
мастар-влак туштак межгемым йорен
ончыктышт гын, йоча-влак ончылгоч
ямдылыме изи-изи портышкемыштым
ярмингаш ужалаш луктыч. 😊

Сүрет конкурс, ече дене тагасымаш,

Пөлек-портышкемым налмем годым мылам
тыге каласышт: "Иктышкыже тыгыде оксам,
вesityкыже шйрашым пыште. Мунам илышет
улан лиеи".

Сенгыше-влак коклаште Игорь
Кузьминчук, Лиза Савинова, Карина
Васильева, Полина Захарова, Даша
Ватютова, Кристина Ефимова, Никита
Ефимов лийыныт. Нунылан школ дирек-
тор Л.А.Сергеева пөлекым кучыктыш.

флешмоб, түрлө модыш пайрем шүлы-
шым пуртышт. Портышкемым кө эн умба-
ке кудалтымым ончаш эшеат онай ыле. 😊

Ялысе телын ойыртемже портышкем
веле огыл, а эше – издер! Теве Кристина
Ефимова, Илья Петров да Анастасия
Денисова (снимкыште) курык гыч мун-
чалтат. Куанже мыняре!

Наталья СЕМЕНОВА. 😊

Морко рай-
оньсо тунемше-
влак чатлама
ййштым ончыде,
поэт-землякыш-
тым шарнен, съл-
нымут пайремыш
погыненыт.

22 январьште
М.Н.Янтемир лүмеш
тоштерыште почеламутым
сылнын лудшо-влакын
конкурсшт лийын.
Тудо кум направлений
дене

э р т е н :
сылны-
мут, шым-
лыме да методический
паша (тунык-
тышо-влак коклаште).

"Сылнымут"
тўжикаште йочасадыш
коитшо йоча-
влакын усталыкыштым
тений икымше гана
акленыт", - каласыш
музей вуйлатыше
М.С.Александрова.

Сеныше-влак

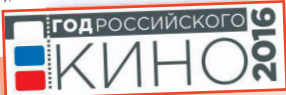
8 ияш марте ийготан-
влак коклаште:

1-ше вер - Никита
Мамаев (2-шо номеран
Морко йочасад), **2-шо
вер** - Софья Егорова
(3-шо номеран Морко
йочасад), **3-шо вер** -
Виктор Алексеев (Шенше
йочасад).

8-12 ияш-влак
коклаште:

1-ше вер - Кристина
Николаева (П.С.Тойдемар

Тенгече Йошкар-Оласе
«Эрвий» кинотеатрыште
идалык торжественно
почылтын. Кино
Марий Элысе кинематографий
виан толмо нерген фото-
выставкым чумырымо.
Киношто модшо артист-
влак нерген шуко онгайым
пален налаш лиеш.

Историйым шергалына

1943 ий 2
февральште
Сталинградский
кредалмаште Совет
армий фашист войскам
сенен. Сталинград ола
стратегический объектлан
шотлалтын. Садлан Гитлер
тудым руалтен налаш
шонен. Фашист ваштареш
Сталинградский фронт
шоген. Чылаже 14 миллион
совет салтак лийын.
Сталинград кредалмаште
сенымаш фашист-
влакым мемнан эл гыч
покташ йоным ыштен.

Лүддымылыкым ончыктымылан
120 утла салтак ден офицерлан
Совет Ушем Герой лүмым пуймо,
«За оборону Сталинграда»
медальым 760 тўжем
воинлан кучыктым, 37 часть
ден соединений «Сталинградский»,
«Донской» почётан лүм-
влакым налыныт.

1965 ийыште Волгоград
герой-ола Ленин орден да
«Шортньо Шўдыр» медаль
дене палемдалтын.

В.СМИРНОВ ямдылен.

Яра жапем
Кажне арня мучаште
Рушарня школыш коштам.
Тушто молитва-влакым
тунемына, мурена, спектакльым
шындена. Арняште
кок гана Тўвыра пёртыш
мураш коштам. Тушто
Ксения Александровна
вуча. Изарня да кугарня
Усталык пёртышкө пидме
кружокыш вашкем.
Надежда Александровна
дене пырля тўрлө модышым
пидына.
Ольга КУРТЫШЕВА.
Провой кундем, 2-шо
номеран Красногорский
школ.

"Теле кече-чатлама", - тыгай лўман почеламутым М.Казаков йоча-влаклан пөлеклен

Авторын фотожо.

лүмеш Кожлаер тўн
школ), **2-шо вер** - Иван
Васильев (Арын шк.),
3-шо вер - Ксения
Григорьева (Энерсола
школ), Валерия Борисова
(Коркатово лицей).

Кугурак ийготан-
влак коклаште эн
сылнын Ксения Громова
(Шенше школ) лудын.
Эн сай шымлыме пашам
2-шо номеран Морко школ
гыч Екатерина Соловьёва
возен.

Н.СЕМЕНОВА.

Моло фотом vk.com/yamde_lii
электрон адрес дене ончыза.

«Новая звезда - 2016»
всероссийский вокал
конкурс «Звезда»
телеканалыште 2016
ий 30 январьште тў-
налын. Ончыкыжым
конкурсым кажне шуматкечын
май мучаш марте ончаш
лиеш. Марий Элын чап-
шым Ксения Лузина (56-
шо номеран участник)
арала.

“Ямде лийлан” – 83 ий: кызытсе пагыт

2015 ийын лауреатше-влак

Журналистикын түрлө жанрже дене возен шогымыжлан «Ямде лий» газетын икымше редакторжо **Зинаида Емельяновна Яковлева** лүмеш **Пөлек-планшет** премийын лауреатше – **Елена ФЛЕГЕНТОВА** (Морко район Коркатово лицей).

«Ямде лийын» «Почётан юнкоржо» лүм газетын ончысо юнкоржо, **Йошкар-Оласе 7-ше номеран школын туныктышыжо Ирина Вячеславовна ЗАКИЕВАН** (снимкыште) пуалтеш.

Пөлек-принтер тун школла. **Юнкор** да литературно-творческий пашам сайын виктарен колтымылан **В.Б.Исенек** лүмеш премийым тений кок юнкор кружок сулен! Тиде Морко район Эгерсола ден Советский район Орша **Антонов** **Ивук** лүмеш **Пөлек-планшет** премийын лауреатше – **Лиана СЕМЁНОВА** (Марий Турек район Арбор школ).

Поэ-зийыште ойыртемалт-мылан Антонов

Изи пайрем

Кажне шуматкече – Лач изи пайрем. Вет толеш ты кечын Сылне газетем. «Ямде лийым» налын, Чотак йывырттем. Лаштыкшыым шергалын,

У туняш каем. Тыште гын йоча-влак Тюрлын возкалат: Кө почеламутым, Кө прозым сайрак. Таче «Ямде лийлан» Лач кандашле кум. Саламлем мый шокшын, Лий самырык да у, Историйым ит мондо, Умбакыжат саетт, Куаным вел кондо, Тырше мемнан верч! **Вика МИХАЙЛОВА.** Морко, Кожлаер.

Марий Эл деч ордыжсө йоча-влак коклаште - «Ямде лий» газетын 1969-1986 ийласе тун редакторжо **Алеко Юзыкайн** лүмеш премий **Пошкырт кундем Мишкан район Я.Ялкайн** лүмеш марий гимназийын тунемшыже-влаклан пуалтеш.

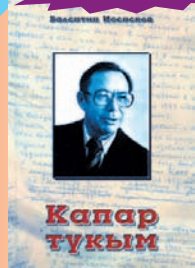

«Резе йук» конкурсын учредительже – «Ший пачаш» сылнымут фонд (вуйлатыше – писатель **Василий КРАСНОВ**). **Кугу таум ойлена!**

Премийым кучыктымо шотышто ешарен увертарена.

Книга шорлык

«Ямде лий» газет редакций ончысо пашаенже, писатель **Валентин Борисович ИСЕНЕКОВЫМ** шарнен да чумыр ймыржым юнкор-влакым куштымо пашалан пуымыжлан тауштен, книгажым савыктен луктын. Книгам редакцийыште налаш лиеш.

Кажне серыш – шинчымаш урок

Мылам, марий йылмым палыдыме изи удырлан, «Ямде лий» йот йылме дене возалтше газет гай чучын. Тунам тудо марий йылме урок дене иктак лийын. Газет пашаен-влак мутын моторлыкшо, почеламутын чоналтмыже нерген умылтарен возынат. Кажне серыш чоныштем куаным шочыктен. Лач «Ямде лий» дене кылым кучыктем марий йылмым да литературым туныктышо лияш чонем тарватен. Кызытат ты газетым шум вургыж вучем, тудак возымо кумылем умбакыже шуя. Шергакан «Ямде лий», шочмо кечет дене шокшын саламлем! Тек газет лаштыклаштет самырык тукум эре шуаралтеш, кушкеш, сылнымут мастар лиеш.

Волжский, Карай.

Н.ДИЛЬИНА, туныктышо.

Кажне сүрет уста лыкым шуара

2 февральыште Йошкар-Оласе калык-прикладной сымыктыш тоштерыште («Детский мир» кевыт шентелне верланен) сүретче-иллюстратор Фаина Лебедеван «Усталык памаш» выставкыже почылтеш. Автор ончерым «Ямде лийын» шочмо кечыжлан да ты газет редакцийыште 25 ий тыршымыжлан пöлекла. Ончер ик тылзе шуйна.

Виче кундем Пижан Район Аптыль ялын ўдыржö тыге шарналта: «Радио дене кеч марла, кеч рушла йонгышо инсценировкакылам колыштынама да нунын почеш сүрет-влакым ыштылынама. Илышем сүретчын профессийже дене кылдаш изинек шоненам. Оршанке кыдалаш школышто 4-ше классыште тунеммем годым рисований урокым В.Нефёдов туныкташ тўналын. Тудо йоча-влакын сүретышт кокла гыч мыйыным эре примереш шынден. Туныктышемак Йошкар-Оласе 1-ше номеран музыкально-художественный школ-интернатыш тунемаш каяш темлен».

Тылеч вара шинчымашым Марий художественный училищыште поген. Паша корны-

жым Оршанкысе тўвыра пöртыштö сүретче семын тўналын. Йошкар-Оласе Совет Армий тўвыра пöртыштö тыршен. Школ-интернатыште пырля тунемме Алевтина Андреевна Шайдуллина дене вашлийын мутланымеке, Ф.Н.Лебедева Кермыч заводушко пашаш пурен. Тудлан шун гыч ненчаш моткоч келшен.

– «Ямде лий» йоча газетыште шуко ий тыршыме пагыт могай

шарнымашым кода?

– Тыште 1989 ий гыч сүретчылан тыршем. Тўрлö вере пашам ыштенам, но ты редакций коллективын икоян улмыжо, икте-весым умылен пашам ыштымыже чонем куандарат. Кажне у номерлан у сүрет-влакым ямдылымаш творчеством вияндаш полша. Тыгак книгалам, учебниклам сүрет дене сöрастарем. Йошкар-Оласе Бауман лицейыште ИЗО урокым вўдем.

Фаина Николаевна тўналме пашажым Марина ўдыржö шуя. Тудо Москва воктенысе Гжельский художественно-промышленный институтышто тунемеш. Маринанат икмыняр пашажым «Усталык памаш» ончерыште ужаш лиш.

Л.ГРИГОРЬЕВА.

Яра жа - пыште художник Ф.Лебедева Йошкар-Оласе усталык студийлаште йоча-влакым сүретлаш, шун дене ненчаш туныкта, тўрлö пайремыште мастер-классым эртара.

Тўрлö йылмым тунемына

Мый икымше классыште шинчымашым погем. Классыште нылытын улына (снимкыште). Ме руш, татар, марий, англичан йылмылам тунемына. Мыланем англичан йылме моткоч келша. Тудым Марина Семёновна Михайлова вўда. Урокушто у мут-влакым тўрлö модыш дене модын тунемына. Икана курчак театрым келыштарышна. Ончыкыжым урокуш авана-влакым ўжаш да англичан йылме дене сценкым ончыкташ шонена.

Ирина МИХАЙЛОВА.

Татарстан, Агрыз, Пелемеш.

Шылан таве вүд

Мый Шлань ялыште шочынам. Илемже – Кугу Шалыште. Шлань воктене чодыра гүжлен шога. Тораште огыл Шора энер йоген эрта.

Ожно ял олмышто чодыра кушкын. Ен-влак толын лектыныт, чодырам руэн, пундышым куклен, пörтым чогаш верым ямдыленыт. Ик марий, шыл ынже пужло манын, ведраш пыштен да тавышке сакен. Чодырам руышо вүд йуаш толын. Вүдым луктын, а тушто – шыл. «Вүдшö шылан!» – кычкыралын куанымж дене. Тыге яллан Шлань лүмым пуэныт.

Амалия ТЕРЕНТЬЕВА, 4-ше класс.
Морко район.

Кайыкклан полшена

Теле –

кайык да янлык-влакклан эн неле пагыт. Нунылан полшаш шонен, Пötъял школышто декабрь гыч март марте «Кайыкым пукшыза» акций эртаралтеш (снимкыште). Кормушкым ыштен, школысо але мөнгысö садеш верандаш лиеш. Тунемше-влак кайыкклан полшымышт нерген сүретым, фотом ыштат, почеламутым, йомакым, ойлымашым, заметкым возат.

Л.КОШАЕВА.

Изи кайык,

киса кайык,

Телым моткоч орлана.

Тудлан лүмын ош куэшке

Мый кормушкым сакенам.

Кажне кечын

кайык-влакым

Пешак тütкын эскерем,

Да кормушкыш

шүраш пырчым

Лынак кочкашышт оптем.

Захар ВАСИЛЬЕВ

аважын полшымыж дене

возен.

Волжский, Пötъял,

1-ше класс.

Эх, Мосара!

Эх, Мосара! Чонем мура!
Шүмемже куанен кыра!
Колан пүя, саскан чодыра,
Пеледышаныс олыкна.
Кумда пасу, кугу энер,
Ужар лышташын мура сем.
Могай мотор сүрет шочеш...
А мо эше мылам күйеш?

Лана ЗАЙЦЕВА.

Марий Турек район.

Юзо теле

Ялыште пеш луман. Тунемше-влакклан школыш ошкедашат мешая. Лумжо, йолчиемеш пижын, пörтышкат пура. Ала тудат кылма? Чодыраште ошкылмо годым йол йымалне скрижке йүк шокта: тыге лум кочыртата. Теле пеш мотор, чылажым ойленат от пытаре. Лум йылгыжеш, мардеж шүшка. Теле юзо вяян, мыйын эн йöратыме пагытем.

Даша ПОКРОВСКАЯ.
Волжский, Кугу Корамас.

Синк-вейн

Чодыра

Кугу, поян.

Погена, кочкына, ончена.

Тудо южым эрыкта.

Пүртүс!

Алексей МОЧАЛОВ.
Советский, Öрша.

1		М		
2		А		
3		Р		
4		И		
5		Й		
6		К		
7		У		
8		Н		
9		Д		
10		Е		
11		М		

к
р
о
с
с
в
о
д

Куженер, Уштымбал.

Женя КОНЫШЕВ.

Ожнысо газетлам лостыклен шинчаш пуртырак онай. Тыгодым тунамсе илыш нерген шуко ум, книгалаште возыдымым пален налат. Икана «Ямде лий» газетын 1935 ийысе номерлажым ончыштмем годым Оршанке район Чирки пелекыдалаш школ директор Иван Романович Ямбулатовын серышыже шинчамлан перныш.

«Але марте мемнан дене пионер газетым налше да лудшо ет шагал лийын. А ынде, 1 ноябрь гыч, Чирки школыш 100 экземпляр «Ямде лий» толаш тўналеш. Шке илыме кундемаште йоча газетым тыгак шаркалаш ме Оршанке район Кугунур ден Упшо, Шернур район Марисола ден Кукнур, Звенигово район Сотнур да Йошкар-Ола район Медведево школ-влакым ўжына».

Тунам (а ты серыш 1935 ий 20 октябрьыште савыкталтын) Волжск район лийын огыл, Сотнур кундем Звенигово районыш пурен, Медведево районат уке улмаш.

«Поро паша шулдыран» маныт. Тыгак лийын Чирки школ директор И.Ямбулатовын ўжмашыж дене. Кок арня утларак эртымеке, 7 ноябрьыште, «Ямде лий» газет Шернур вел Кукнур пелекыдалаш школ гыч толшо сай уверым печатлен. Тудын авторжо В.Чендемеров тыге серен:

«Шукерте огыл Чирки школ вуйлатыше Ямбулатов йолташ газетым шараш мемнан школымат ўжын ыле. Тиде ўжмў почеш мемнан школышто газет чот шарлыш. Кызыт кажне тунемше газетым налеш. Тыге мемнан школыш чылаже 100 экземпляр «Ямде лий» толеш».

Тыгай сай уверым лудат да шоналтен колтет: уло кумылын пижаш гын, йоча газетым кызытат кумданрак шараш, лудшо радамым шукемдаш лиеш ыле.

«Теат «Ямде лийым» шараш пижса!»

Тыге ўжын 1930-шо ийлаште туныктышо, рвезе писатель Ямблат Йыван

Умбакыже Иван Ямбулатов нерген каласен кодаш кўлеш. Тудо туныктышо гына огыл, тыгак тўналше писатель да чолга ялкор лийын. Шочын 1906 ийыште (110 ий ончыч) У Торъял

«Пеш йўсў, пеш йўсў»

Ой пеш йўштў, пеш йўштў
Кў пўрт воктене.

Ой пеш йўсў, пеш йўсў
Ленин йолташ уке дене.
Йўржат йўреш, эрталеш,
Кечат ончаш тўналеш.

Мемнан чонжак
ок йывырте
Ленин ача
уке дене...

район Савлич починга (Савличево) ялыште. Шымияш школым пыта-рымек, Чарласе (Йошкар-Оласе) Марий педтехникумыш тунемаш пурен. Туштак шке гыч шонкален возаш тўгалын.

Техникумын дипломжо дене И.Ямбулатов шочмо кундемысе Човыксола школыш вуйлатышылан толын. Лач тунам ты ялеш шочшо ончыкылык писатель-влак

Василий Сапаев, Вениамин Иванов, Борис Данилов парт коклашке шинчыныт. Нуно газетлаште шке туныктышыштын возымыжым лудыныт, да тидыжак, очыни, рвезе-влакым писатель пашалан кумыланден. В.Сапаев ик статьяштыже тидын нерген тыге каласен:

«Лудаш-возаш тўналмеке, книгаште мый Ямблат Йыванын ойлымышыжым ужынам. Мыйнар пачаш тудым куанен лудынам, вет ўрдыж ет огыл, мемнан школ вуйла-

тышына
возен.
«Мыйат
Иван
Романович
гай возен
мошты-
шашыле!»

- тыге шонен, изинек сълнымут дек чот шўманьынам».

Тышеч коеш: И.Ямбулатов Ямблат Йыван лўм дене серкален. Ты лўмым «У илыш», «У вий», «Пионер йўк» журналлаште да «Йошкар кече» (вара «Марий коммуна») газетлаште ужаш лийын.

Ямблат Йыван школлан кўлшў книгамат ямдылаш полшен. Тўналтыш школын кумшо классшылан «Рвезе

Ты почела-мутьым В.И.Ленинын колымыжлан ик ий темме кечылаште возен. Тудым тунамак «Йошкар кече» газет савыктен.

вий» лудшаш книгаг икмынар йолташыж дене (И.Солнцев, Е.Сидоров да молат) пырля возен (1930 ий). Тышке «Кузе

Каврим утарышна» ойлымышыже пурен. «Естествознаний» учебникым (1932 ий) серымашкат чолга туныктышо шке вийжым ушен. Ты книгаг южо главаштыже Марий кундем нерген ойлалтын.

Й.Ямблат рушла гыч кусарашат кумылан лийын. Тудын марландыме ку-

гурак произведений – А.Неверовын «Ташкент – киндан ола» («Ташкент – город хлебный») йоча повестьше. Ты книгам Маробиздат 1934 ийыште луктын. Тунам И.Р.Ямбулатов Кодам школышто (кызыт Советский район) тунуктен, ты ялысе «Йошкар урем» колхоз нерген газетлашке возкален.

1940 ийыште Иван Романович Марий пединститутыш тунемаш пурен. Но сар тўналмылан көра мўнгыжў пўртылын. 1942 ийыште фронтыш каен да тудо ийынак августышто шочмо элна верч вуйжым пыштен. Кок йочаштым: Анатолий ден Лиям – авашт, Нина Николаевна, ончен куштен. Тудат тунуктышо лийын.

Кугу Отечественный сар тўналмылан тений 22 июнышто 75 ий темеш. Тиде шот дене ончымаште уста тунуктышо, марий газетын, «Ямде лийнат» сай йолташыже, самырык писатель Ямблат Йываным шарналтымына пешак лачеш толеш.

Гельсий ЗАЙНИЕВ.

1933 ийыште «Ончык» лўман изирак книгаже лектын. Тушко кок почеламут да кум ойлымаш пурталтыныт.

Ик стихиштыже возен: Ожно годым шемер калык Орланен да лунчырген. Илыш корным,

йўла койышым
Кертын огыл виктарен.
Лучко ий теме таче
Сорла-чўгыт нўлтмылан.
Мланде шарын
куд ужаш гыч
Ик ужашым налмыжлан...
Таче кечын тўнямбалне
Йошкар сольк
лупшалтеш.
Таче кечын совет мланде
Эрык мур ден
шергылтеш...

Самырык артист

Машка, Беттина...

Мария Александровна Андреева (Иванова) 1991 ий 3 сентябрьште Морко район Тыгыде Морко ялеш шочын. 1-2-шо класслам Медведево районысо Куяр кыдалаш школышто тунемы. 3-шо класс гыч Йошкар-Оласе 14-ше номеран гимназийыш куснен. Тыгодымак «Воштончыш» йоча театр студийыш кошташ тўналын. «Русская

соль» спектаклыште Чёртым, Фёдорым модын. 5-9-ше класслам уэш Куяр школышто тунемын. 2007-2011 ийлаште И.С.Палантай лўмеш тўвыра да сымыктыш колледжыште социально-культурный паша отделенийште шинчымашым поген. 2011 ийыште Москосо М.Щепкин лўмеш кўшыл театральный училищын (институтын) студентше лийын. Тудым 2015 ийыште йошкар диплом дене тунем пытарен, М.Шкетан лўмеш Марий национальный драме театрыште тырша. «Русский секрет» спектаклыште тўн рольым, Машкам, модын, «Феодалыште» – служанкым, «Цилиндрыште» – Беттинам, «Мещанеште» – Марина Цветаевам.

Смузи (коктейль)
Кўлыт: 1 стакан шўр, 60 грамм (12 изи совла) мороженый, 2 изи совла варене.
Чыла иктеш опталза да блендер дене лугыза.

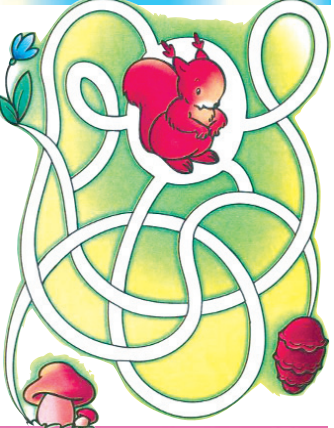
Калык пале
Февральште теле ден шошо икымше гана ваулийыт.
Февральыште чот йўштў – теле кўчык лиеш

МАРИЙСКИЙ РЕПУБЛИКАНСКИЙ ТЕАТР-ЦЕНТР ДЛЯ ДЕТЕЙ И МОЛОДЕЖИ (Театр юного зрителя)
ФЕВРАЛЬ 2016 ул. Вознесенская, 87

2	11/12	И С НАМИ ГОЛУБИ Ларинская ярына (на русском языке)	Г.Гордеев Пешка: 100-200 руб. Подобноштыштыш: 2 сая 0 руб.
4	14/12	ВИС-ВИС ПУШАН ОРЛЫКЕМ (состыла чык с театральным спектаклем) / Драмат	Э.Долгова Пешка: 100-200 руб. Подобноштыштыш: 2 сая 0 руб.
5	15/12	ЖИЛА-БЫЛА СЫРОЕЖКА Сказка (на русском языке)	В.Зимин Пешка: 100-200 руб. Подобноштыштыш: 2 сая 0 руб.
9	19/12	НА ДНЕ Драма (на русском языке)	М.Горький Пешка: 100-200 руб. Подобноштыштыш: 2 сая 0 руб.
11	21/12	КУНАМ КўДЫРЧў КўДЫРТА (сказка в прозе + музыка) / Сатирическая комедия	Г.Гордеев Пешка: 100-200 руб. Подобноштыштыш: 2 сая 0 руб.
13	23/12	ТВОРЧЕСКИЙ ВЕЧЕР писателя Владимира Альмикасова Поздравление: 80-летнему юбиляру	Пешка: 100 руб.
17	27/12	НЕМЫЧ ВАТЕ (сбруе Беттина) Комедия	Э.Долгова Пешка: 100-200 руб. Подобноштыштыш: 2 сая 0 руб.
19	29/12	И С НАМИ ГОЛУБИ Ларинская ярына (на русском языке)	Г.Гордеев Пешка: 100-200 руб. Подобноштыштыш: 2 сая 0 руб.
21	31/12	СКАЗКА О ЦАРЕ САЛТАНЕ Сказка (на русском языке)	А.С.Пушкин Пешка: 100-200 руб. Подобноштыштыш: 2 сая 0 руб.
25	04/01	«ТАЧАТ МЕ ПЫРЛЯ-ПЫРЛЯ...» Концерт / посвященный юбилею писателя-юбиляра РМЭ З.К.Соголовой	М.Горький Пешка: 100-200 руб. Подобноштыштыш: 2 сая 0 руб.
26	05/01	НА ДНЕ Драма (на русском языке)	М.Горький Пешка: 100-200 руб. Подобноштыштыш: 2 сая 0 руб.

Спектакли на марийском языке идут с синхронным переводом на русский язык. Художественный руководитель, - заслуженный деятель искусств РФ и РМЭ **Олег Иркабаев-Этайн**

Сўретче
Мый окнашке ончалам.
Чапле-е радынам ужам.
Кў тыгеракын моштен,
Юзо сўретым ыштен?
Тиде – Йўштў Кугыза.
Тўнялан кызыт оза.
Аида САЛИКОВА,
4-ше класс.
Морко, Коркатово.

Ушым пудыратена

Руш мутысо буква-влакым кучылтын, марий шомак-влакым ыштыза. Мутлан, касса – саска.

дрова

було

пачка

парус

сало

коса

автор

омут

туман

Максим ГОРИНОВ.
Куженер, Ёштымбал.

Эх, мунчалтем!

Теле канышыште У ийым ваш-лиймаш эн чот келшен. Латкок шагат деч вара кож йымалне Йўштö Кугызан пöлекшым кычалынна. Шольым моткоч йывыртен, тудо ечым йодын ыле. Шонымыжо шукталтын! Бнде курык гыч тудо ече дене вола, а мый ватрушко дене куанен мунчалтем.

Юля АНИСИМОВА.
Морко, Коркатово.

Синк-вейн

Январь

Чатлама, йўштö.

Кылмыкта, пайремла, чывыштылеш. Шуко лумым конда.

Теле!

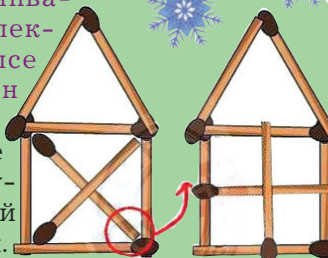
Наташа ЧЕМЕКОВА, 5-ше класс.
Советский, Ёрша.

Йўштö Кугыза кудо пöртыш пура?

23 январь

рыште лекше газетысе йодышлан вашмут: йымалсе шырпым сўретысе гай тарватыман.

Тумышлан кудо лапчыкше келшен толеш?

1. Шыман мландышке вола.
2. Пакчасаска.
3. Лумым мо дене куат?
4. Ава конгаште кўэштеш.
5. Шошым ошын койын пеледеш.
6. Йўштö Кугызан уныкаже.
7. У ий пайремлан чылан вучат.
8. Йоча-влак Йўштö Кугызалан каласкалат.
9. "Декабрь" тылзым марланде.
10. Суртвольык.
11. Канде экран.
12. Янлык-влак коклаште "озалан" шотлалтеш.
13. Кўдырчö дене пырля мо лиеш?
14. Шўрым мо деч посна кочкаш ок лий?

Аня НИКИТИНА,
6-шо класс.

Марий Турек, Лебедево.

Кроссворд

Индекс
Роспечать - 52713, МАП - 78574.
Тираж 1150 экз. Заказ 215.
Формат - А-4-8.
Директор-тўн редактор
Л.В.СЕМЕНОВА.

E-mail: yamde_lii@mari-el.ru,
Сайтын адресше: yamde-lii.ru,
Тел. 45-25-49(факс);
45-22-82.

УЧРЕДИТЕЛЬ-ВЛАК:
Марий Эл Республик-
се культур, печать да на-
циональность паша шо-
тышто министерстве, "Ям-
де лий" газет" кугыжаныш
унитарный казенный
предприятий.

Газетым Массовый коммуникаций
сферыште да культур наследийым ара-
лымаште законодательством шуктен шо-
гымым эскерыше Федеральный службын
Приволжский федеральный округысо уп-
равленийшытыже регистрироватлыме.
Номер - ПИ №ФС 18-1999,
2005 ий 10 февральшыте
пуымо.

0+

Печатьш пуымо жап - 14-00,
фактически - 13-00.
Ак - кутырен келшыме
почеш.

Авторын да редакцийын шон-
нымашышт тўрлö лийын кер-
тыт. Серыш-влак монтгеш огыт
колалт.

Газетым редакцийшыте погымо да верстатлыме, «СТРИНГ» ИПФ ООО-што ямде
оригинал-макет гыч савыктыме. Типографийын адресше: 424006, Йошкар-Ола,
Строитель урем, 95.

Редакцийын да издательын
адресше: 424006, Йошкар-Ола,
СССР Вооружённый Вийын 70-ше
идалыкше урем, 20.

КЕЛШЫМАШ – ИЛЫШ ЧЫН

Мо тыгае келшымаш? Тиде куан! Кугу куатым тый налат, кунам йолташет дене кутырет, шке шонымашетым тудлан каласкалет. Тудлан веле тый каласкален кертат ойгетым, куанетым, молан але көн верч тыйын шүмет тургыжлана. Але тый, мутлан, үмбақыже кычкырал пуэт але вурседылат – тудо вуеш огеш нал.

Чын келшымаш яндар йоратымаш гаяк: шуко гана лийын ок керт. Чын келшымашым аралаш күлеш. Вет ме йолташ дене сырена да нигунам огына сөрасе гын, шүм пырчынам йомдарена.

Кузе шонеда, могай лийшаш йолташ? Поро! Чын! Чытышан! Тыгаек лийшаш!

Вет тиде йолташ! Жап чын йолташым муаш полша.

Чын келшымаш ий гыч ийыш пенгыдемшаш!

Ольга КОШКИНА,

7-ше класс.

Редакций деч: а те кузе шонеда, үдыр-рвезе-влак? Мо тугай чын келшымаш? Үдыр ден рвезе коклаште келшымаш лийын кертеш мо?

Эн лишыл йолташда дене ыштыме фотографийдам колтыза.

Советский, Кукмарий.

#МолоДечынОйыртемалтнетГын, тугеже пальтосо але кофтычкысо полдышет-влакым вес семын пүшкыл ургалте. Мутлан, сүретысе гай. Теве ужат, йолташ үдырет-влак эсогыл көранен ончаш тўналыт.

Конкурс!

1 январь гыч VII Всероссийский конкурс стартым налын! Тений тудын темыже: «Позвоните родителям!» – тукым-влак кокласе кыл да илалше-влак дек мелын лиймаш. Конкурсыш 14-30 ияш самырык-влак ушнен кертыт.

Тыгай номинаций-влак: ☛ социальный плакат, ☛ социальный видеоролик, ☛ 7 гыч 13 ияш-влаклан «Новый Взгляд глазами детей» посна номинаций.

Конкурс 2016 ий 31 май марте шуйна. Сайтын адресше: <http://tvoykonkurs.ru>

Кум изак-шоляк

Кум изак-шоляк илен. Кугуракше, Миклай, сүретче лияш ямдылалтын. Кыдалашыжлан, Вачийлан, плотник паша келшен. А изиракше, Йогор, инженер-конструктор лияш шонен. Икана нуно пörт-тым чоңымо шотышто үчашаш пижыныт.

– Чоңымо пашаште мый эн тўн

лиям! – ойлен Миклай. Вачий тидлан шыргыжалын вашештен: – Уке, мый дечем посна пörт мотор огеш лий.

Йогор гына нимом пелештен огыл. Рвезе пален, вет тудын чертёжшо деч посна суртым чоңаш нигузе огеш лий.

Иза-к-шоляк-влак умыленыт: посна-посна илашат, пашам ышташат сай огыл. Йоча-влак, умбакыже мо лийын, ешарыза.

В.Кугорно ямдылен.

Шонымаш

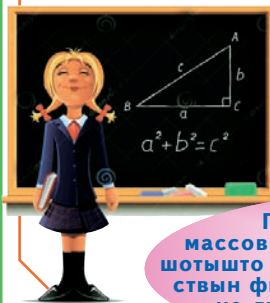
Туньктышо мый лийнем, Эре тидымак шонем. Лудаш, возаш йоратем, Доска воктенат шогем. Эше мые йоратем, Кунам йодышым пуат. Тудлан мые вашештем – Сай отметкым наледем!

Таня СИДОРОВА,
8-ше класс.

Советский, Кукмарий.

К.Ушинский:

Пашам чын ойырен налыда да тудым чоным пыштен шуктеда гын, пиал тендам шке муэш.

Газетым Печать да массовый коммуникаций шотышто федеральный агентствын финанс полшымыз дене лукмо.

Корно правилым палыман

Йошкар-Оласе автоинспекцийын пашаенже-влак «Лудыкшыдымылыкым шке кид дене» урок-влакым школлаште эртарат. Пычкемышыште тул логалме дене йылгыжше арвер-влакым ышташ туныктат. Йоча-влаклан корнысо знак-влакын түрлө лиймышт, мом ончыктымышт нерген палдарат. Корнысо знак-влакым ямдылыме материал-влакым пеленышт намят. Тудым кучылтын, тунемше-шамыч светоотражательным ыштат да сумкашышт пижыктат.
Марий Эл Республикасые МВД-н пресс-службыжо.

2015 ий 1 июль гыч корнышто коштым правилышке у йыжыктым пуртым. Йолешке-влаклан светоотражатель нерген у закон лектын. Правил почеш пычкемыш годым кажне йолешкын – йочанат, кугыекынат – умбалныже светоотражатель лийшаш. Машина куда-лыштем кугу корно воктеч ошкедыше-влакым водитель-шамыч умбачынак ужыт. Тидлан көра корнысо энгек шагале меш. Мемнан школышто тунемше кажне йочан тыгай светоотражательже уло. Йоча-влак, теат светоотражатель дене пайдаланыза: кажне икшыве тазалыкше верч шке азап ланышаш.

Алёна РЫБАКОВА.
Куженер, Конганур.

Настя Константинова ден Егор Харитоновын (снимкыште) школыш коштым корныштышт ятыр транспорт кудалыштеш. Садлан Настя ден Егорлан корнышто шекланыман. Нунин портфельшыштышт светоотражатель уло: Настян – пеледыш, Егорын – онго.
– *Мый тиде пеледышым посёлкысо Түвыра пörтыштö лийше конкурсышто сеиен налынам*, – ойла Настя.

– *Мыланем кочам почто гыч налын конден*, – ешара Егор. – *Светоотражатель, тул логалмеке, кастене йылгыжеш, тыге водитель ен ошкылмым шеклана.*
Йоча-влак светоотражательным кызытсе илышыште күлешан аралтыш улмыжым сайын палат.

Л.Г.ИВАНОВА.
Звенигово, Суслонгер.

Мемнан школышто светоотражательным кажне тунемше нумалеш. Шуко икшыве монгыжө пычкемышыште кая: икте кружокыш кодаш, весе – секцийыш. Светоотражательным пижыктыше-влак торашке койыт. Кызыт светоотражательным кевытыште, почтышто але пазарыште налаш лиеш.

Буква-влак пелен икшывышт верч уло цифран клет-тургыж ланыкылам чиялтымек, шаш улыт. Данилын медальон Мыйын сумкадеч посна эше мо мат светоотражателян (снимкыште), курткышкемат пижыктыме, тыгак ... да медальонем улыт.

Даниил АЛЕКСЕЕВ.
школ.

- А:** 1, 4, 6, 9, 12, 13, 14, 17, 21, 23, 24, 25, 26, 29, 30, 31.
- Б:** 1, 3, 6, 9, 12, 14, 17, 21, 23, 26, 29, 31.
- В:** 1, 2, 6, 8, 9, 12, 14, 17, 19, 21, 23, 26, 29, 31.
- Г:** 1, 3, 6, 7, 9, 12, 13, 14, 17, 19, 21, 23, 26, 29, 31.
- Д:** 1, 4, 6, 9, 11, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 31.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	
А																																	
Б																																	
В																																	
Г																																	
Д																																	

БАЛЕТ ДА БАР. КУДЫЖО САЙ?

тын-шкетын, кудышт тўшка дене лектыч. Изирак йоча-влак, кид кучен, ласкан ошкыл кайышт. 11-13 ияшрак рвезе-влак, талгыдыла тўрштыл, ўчашен куржыч. Изирак-влакым теве-теве йўрыктен шуат. Кычкырат, воштылыт, сигырат – кеч пылышетым петыре! Теве кугурак класслаште тунемше вич-куд рвезе фойешке погынен. Коктынжо окна янакыш кўзен шинчыныт, молышт воктене шогат.

– Ну, Серый, каласе, кузе Йошкар-Ола ила? Каникуллан олаште лийынат, маньт, – шке коклаштышт Димон манын лўмдымў рвезе йодеш.

– Пеш келшен. Ий полатыште коньки дене мунчалтенам, Какшан сер мучко олан моторлыкышым ончен коштынам. Кокам дене балет театрышке оперым ончаи миенам.

– Ха-ха-ха, те-а-атр! Ба-а-лет! – логар пундаш дене воштыл колтыш Калян. – А мыйым Озаҥышке мийыдем годым чўжўэм барыш пуртен. Тудо кальяным шупшыш. Мыйат ик-кок гана затыжкым ыштышыш. О кайф! Келшыш!

Рвезе-влак Сергейым ўрдыжкў шўкалыч, Николайым авы-

рен налыч да йодышташ пижыч.

**Республикысе нар-
кологий диспансерын
ийготыш шудымо-
влак дене пашам
ыштыше**

**врач-наркологшо
Н.Н.ДАНИЛОВА:**

**«Кальян «йоча
модыш» огыл!»**

– Пытаргыш жапыште самырык-влак кальян дене утларак кылым кучаш тўналыныт, шочмо кечыш але иктаж вес амал дене погынат да кальяным шупшыт, – каласкала Нина Николаевна. – Южышт тидым «йоча модышлан» веле шотлат. Шикш, кальян «самоварысе» вўд гоч эртымеке, аяр деч эрыкталтеш, манын шонат. Тиде чын огыл. Кальян шикш тамак шикш гаяк энгекем конда. А угарный газ улмо дене тудо эшеат лўдыкшырак. Чын, вўд никотиным пытара, но чылажымак огыл, сандене никотиновый зависимость манме тамакым шупшо егын гаяк вянгын кертеш. Тыгак кальяныш южыжо лўмын тўрлў нарколикым ешара. А нарколикын айдеме капкылым кузе лунчыртымыж нерген ик гана веле огыл ойленна.

Кальяным шупшмаш самырык еглан эше вес тўрлў энгекем конда – туберкулёзым, гепатитым да моло черымат шара. Вет кальян трупкам рвезе-влак черет дене поче-поче шупшыт, а мундштукышто, тыгак вўдыштў чер-влакым ылыжтыше микроб-влак погынат. Нуно икте деч весе деке куснат.

Шкендам чот эскерыза!

Школышко ийготыш шудымо йоча дене пашам ыштыше полиций капитан Е.Е.Васильева толын. Елена Евгеньевна мыланна тамакын да спайсын тазалыклан энгекем кондымышт нерген каласкален.

Кў изинек тамакым шупшеш, тудын нервыже лушка, начар тунемеш, вийдыме лиеш. Чўчкыдын черлана.

Айдеме йўшывуя тамакым шупшеш, мален колта, тамак вургемыш але кўварыш камвозеш, тыге пожар ылыж кертеш. Тидыже пеш шучко.

Кызытсе жапыште йоча-влак спайсым шупшаш тўналыныт.

Нуным вигак палаш лиеш:

- ✓ торжа, шыде лийыт,
- ✓ моторлыкышт йомеш,
- ✓ шинчашт йошкарга,
- ✓ пўйышт нарынчалга,
- ✓ коваштышт шўэш.

Илен-толын, тыгай айдемын икшывыже черле шочеш.

Йоча-влак, шкендам чот эскерыза! Тамак, спайс деч чот аралалтса! Нуно кушкын шогышо тукымын эн кугу тушманже улыт. Вет тазалык чылалан эн шерге. Тудым нимогай окса дене налаш огеш лий.

Аня СЕМЊНОВА.

Морко, Эгерсола.

Марий Эл Республике Вуйлатыше пелен йоча-влакын правашт шотышто Уполномоченныйым 2010 ийыште пентгыдемдыме. 2011 ий 11 январь гыч тиде должностьыш Е.П.Бурдом шогалтыме. Могай пашам тудо шукта? Айста палыме лийына.

– **Евгений Петрович, Указыште тендан эн тўн полномочийда нерген тыгерак возалтын: йоча-влакын закон почеш интересыштым, эрыкыштым да праваштым эскерымаш да аралымаш.**

– Ме Марий Элысе исполнитель-

ТОЛЗА, КУТЫРАЛТЕНА

ный властын тўрлө министерстве, ведомство, организацийла дене чак кылдалтын пашам ыштена. Йоча-влак дене кылдалтыше могай мероприятий, акций, вашлиймаш, комиссий эрта – кушто уполномоченныйын мутшо але ой-канашыже кўлешан, чыла вере лиедем. Вич ий жапысе паша нерген каласкален пытараш ок лий, лудшо-влак сайтыште муын кертыт. Кунам ен-влак праваштым але обязанностьыштым сайын огыт пале да садлан йодышыштым решатлен огыт керт, мый декем толыт. Икойыш огына шу гын, законым тергыше структур-влаклан (МВД, прокуратур, суд пристав-влакын службышт да моло) энергаш перна.

– **Тулык да ача-аван ончымышт деч посна кодшо йоча-влак шотышто кузерак? Вет те нунын пўрымашыштым эскереда?**

– Республикыште чылаже 140 тўжем наре йоча уло. Тышеч 2491 икшыве – тулык. Нунын кокла гыч изирак ужашыже

Ен-влак ике йонылышыштым пыдал налеш пеш вашке амалым муыт, а весым тыгаяк йонылышыжлан уло кертмын шылталат. Али Алшерони.

Газетнан тачысе номерже ойыртемалтше: «Колышт, йолташем» лаштыкым изирак газетым савырышна. Эшежым...тупела савыктышна. Изиш ырынат колтышда, очыни. Чо вет те, кугурак класслаште тунемше-влак, илышумлымыш, тўнъянчалтыш дене моло лудшынадеч ойыртемалдыда. Илышыштыда проблеме-влак лекташ тўнжалыныт, колан-гынат каласымыда шуэш. «Ямде лий» эн сай йолташ семын тендам колышт налеш да вашмутым муаш полша.

йочапўртлаште, а шукышт ешыште илат. Палемдыман, пытаргыш вич ий жапыште ныл ий марте тулыкеш кодшо-влакын чотышт 2,5 ганалан шагалемын. Тыгай категориян йоча-влаклан илыме верым пуымо йодыш дене ўмаште 23 мартыште кугу видео-конференций эртаралте, тушко

– **Тендан деке ен-влак толедат: полшаш йодыт, южышт вуйым шийыт. Утларакше мо шотышто?**

– Тўрлө йодыш дене толыт, чылалан адрес почеш вашмутым кычалына. Шуко ача-авам икшывыштлан йочасадыште верандыме йодыш тургыжландара – тидын шотышто каласыман, Йошкар-Олаште да районлаштат ончыкыжым йочасад-влак чоңалтыт. Ача ден ава, ойырлымекышт, йочаштым «пайлен» огыт керт – чыла закон почеш лийже манын пашам ыштена. ЕГЭ годым уполномоченный семын тергыше улам. Ик серышымат, ик йодмашымат ырдыжеш шўкалмаш уке. Тўнжө – кеч-могай ситуацийыштат йочан праваже шыгыремдалтшаш огыл. Ёдыр-рвезе-влак, иктаж проблемыда уло гын, толза, кутыралтена, канашена.

Л.СЕМЕНОВА мутланен.

Йочан праважым аралыме шотышто йодыш дене тыгай адрес дене толаш да приёмыш возалташ лиеш:

Йошкар-Ола, Ленин проспект, 29-ше пўрт. Телефон: 8(8362) 64-18-47